

Світлана Олексіївна **НІЩИМНА**

д.ю.н., професор, зав. кафедри, Навчально-науковий інститут права, правоохоронної діяльності та психології Пенітенціарної академії України

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7424-7688>

e-mail: svetan05@ukr.net

ІНСТИТУТ МИРОВОГО СУДДІ: ДОЦІЛЬНІСТЬ ТА РИЗИКИ

У статті досліджено такий архаїчний вид квазісудового органу, як мировий суд у контексті перспективи впровадження інституту мирових суддів в Україні з метою розвантаження судів загальної юрисдикції та розвитку альтернативних процедур вирішення дрібних правопорушень і спорів. Проаналізовано історичний досвід, іноземні моделі, конституційно-правові обмеження, сучасний погляд науковців та представників суддівського корпусу. Зроблено висновки про умови, за яких мирове суддівство може бути адаптоване до української правової системи без шкоди для принципу верховенства права та суддівської незалежності.

Ключові слова: мировий суддя, адміністративні правопорушення, місцевий загальний суд, судоустрій, правосуддя, Бангалорські принципи, органи місцевого самоврядування, делікт, орган публічної адміністрації, медіація

ВСТУП

У сучасній судовій системі є гострий дефіцит кадрового складу. Водночас з розвитком правової держави урізноманітнюються і правові конфлікти, що вимагає від суддів більшої заглибленості у правовий аналіз спору та відповідно більших часових затрат. Сьогодні держава наділила суди широкою юрисдикцією вирішення правових питань, зокрема стосовно розгляду справ про адміністративні правопорушення та дрібних спорів. Питання доцільності такої юрисдикції та можливості функціонування параюрисдикційних механізмів вирішення правових конфліктів та реагування на правопорушення активувалося також через введення воєнного стану та загострення проблеми державного фінансування судових структур. Паралельно з цим продовжує розвиватися політичний курс держави на децентралізацію та розвиток територіальних громад. Одним з напрямів вирішення судової кризи в середовищі забезпечення повноцінного доступу до правосуддя влада вбачає повернення до моделі мирового суддівства. Водночас для незалежної України в умовах нових суспільних запитів підбору моделі повинно передувати глибоке наукове дослідження інституту мирових суддів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Інститут мирових суддів є об'єктом багаторічних досліджень. Зокрема, проблематика виборності суддів та ефективності децентралізованих форм юрисдикції, історичні аспекти становлення та порівняльний аналіз зарубіжного досвіду розглядалися у працях О.І. Бирковича, Я.В. Ковач, В.С. Олійника, А.О. Пахомової. Однак, узагальнюючи наявні наукові доробки із зазначеної проблематики, маємо констатувати, що комплексне дослідження, яке б висвітлювало сучасний стан та перспективи адаптації інституту мирових суддів до української правової системи з урахуванням міжнародних стандартів суддівської поведінки (зокрема, Бангалорських принципів), на сьогодні відсутнє.

МЕТА статті – дослідження правової природи інституту мирових суддів в історичному, порівняльно-правовому та функціональному аспектах, з метою формулювання обґрунтованих висновків з можливостей та меж його впровадження в Україні.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Дослідження ґрунтується на міждисциплінарному методологічному підході, що поєднує елементи історико-правового, порівняльно-правового, системного та нормативно-аналітичного методів. Перший етап дослідження полягав у здійсненні аналізу чинного законодавства України, що дало змогу оцінити сучасну нормативну конструкцію інституту суддівства та перспективи його реформування. Другий етап складався із історико-правового дослідження еволюції інституту мирових суддів. На третьому етапі здійснено порівняльно-правове дослідження інституту мирових суддів у правових системах іноземних держав. Завершальним етапом дослідження стало концептуальне моделювання інституту мирових суддів в Україні. У межах цього етапу застосовано системно-аналітичний підхід до оцінювання функціональної доцільності, юрисдикційного наповнення та організаційного підпорядкування мирових суддів.

РЕЗУЛЬТАТИ

Сьогодні в Україні призначення на посаду судді будь-якої інстанції здійснюється за результатами конкурсних процедур, що передбачено Законом України «Про судоустрій і статус суддів». Суддею найнижчої ланки згідно зі ст. 69 цього Закону може стати громадянин України, не молодший тридцяти та не старший шістдесяти п'яти років, який має вищу юридичну освіту і стаж професійної діяльності у сфері права щонайменше п'ять років, є компетентним, добросовісним та володіє державною мовою відповідно до рівня, визначеного Національною комісією зі стандартів державної мови [1].

Крайня процедура добору суддів в Україні тривала з 2017 р. до 2020 р. Нинішній конкурс, що оголошено у грудні 2024 р., поза тим передбачає складення кандидатами тестування з когнітивних здібностей/питань української державності/питань права та виконання практичних завдань. Лише процедура прийняття документів від кандидатів триває близько півроку, не кажучи про самі багаточисленні стадії конкурсу. Водночас держава витрачає значні кошти на замовлення розроблення тестових завдань, організацію процедури проведення кон-

курсу та навчання кандидатів у Національній школі суддів України.

Проблематика державного фінансування судової системи розкривається і у питанні утримання судового апарату. Суддівська винагорода, що прив'язана до прожиткового мінімуму для працездатних осіб, розмір якого встановлюється щороку, залишається незмінною вже більше п'яти років. Рівень заробітної плати працівників суду не витримує конкуренції на ринку праці.

В умовах воєнного стану судова криза почала потребувати невідкладного реагування з боку інших гілок влади. Злободенним стало питання реформування судової системи так, щоб її розвантаження сприяло як швидкому розгляду справ, так і зменшувало потребу у фінансовому ресурсі держави.

Нині місцеві загальні суди розглядають численні справи про адміністративні правопорушення, цивільні справи, кримінальні справи та деякі спрощені справи як суди адміністративної юрисдикції. Значна частина з них належить до неспірної юрисдикції (наказне та окреме провадження, справи про встановлення фактів, справи про адміністративні правопорушення). Роль судді у таких справах обмежується перевіркою доказовості, а нерідко – й просто формальною процедурою (наприклад у випадку судового наказу чи розгляду справи про розірвання шлюбу).

Саме зазначені причини є підставою для обговорення у юридичних колах питання повернення України до мирового правосуддя, що є не новим явищем, та певним способом зарекомендувало себе як життєздатний інститут для українських земель.

Інститут мирових суддів має глибоке історичне коріння на українських землях, беручи початок із часів судової реформи російської імперії 1864 р. У результаті цієї реформи, що скасувала застарілу станову судову систему, створено нову трирівневу систему правосуддя, важливим елементом якої стали мирові суди, що проіснувало 25 років.

Зміст цієї посади зводився, виходячи із самої назви, до примирення сторін. На хвилі селянської реформи поміщицьке судочинство припинило своє існування і виникла потреба створити аналог квазісудового врядування. Тоді вже було примітивне розмежування між злочинами і проступками, тому залишалося лише доповнити «Статут про покарання, що накладаються мировими суддями» проступками, зокрема проти порядку управління, що нині відповідає сутності адміністративної відповідальності.

Мировим суддею міг бути місцевий мешканець не молодше 25 років, що отримав освіту у вищих або середніх закладах освіти або пройшов відповідне випробування, або прослужив не менше трьох років на таких посадах, де міг отримати практичні навички у провадженні судових справ. Втім, була й специфічна вимога до цієї посади: володіння земельними ділянками вдвічі більше, ніж визначено для безпосередньої участі в обранні гласних у земські повітові збори або іншим нерухомим майном з визначеною мінімальною вартістю (рос. «Учреждение судебных установлений», 1864 р.). Утримувались мирові судді за рахунок земських зборів.

Як зазначав О. Биркович, найнижчу судову ланку й основний інститут вирішення судових спорів становили мирові суди, які були основною судовою інстанцією й

створювалися у всіх адміністративних одиницях імперії. До їхньої компетенції входило вирішення цивільних справ, а також окремих справ у сфері адміністративних чи кримінальних відносин. Посада мирового судді була виборною, а термін повноважень становив три роки. На території України процедура призначення мирових суддів відрізнялася від загальноросійської. Якщо загальноприйнятим було те, що кандидатури мирових суддів обиралися повітовими земськими зборами, міськими сенатами і затверджувалися Сенатом, то на Наддніпрянщині, зокрема Правобережжі, мирових суддів призначав міністр юстиції. Причин цього було декілька. По-перше, в українських губерніях, пізніше ніж в інших регіонах російської імперії реалізовано земську реформу. По-друге, органи місцевого самоврядування (земські збори, які формувалися із землевласників та знаті) не створювалися через домінування серед вищих прошарків суспільства Правобережжя поляків, які у 1863 р. організували повстання проти влади [2].

Так, як бачимо, призначення мирових суддів здійснювалось або за прикладом наявної нині системи обрання селищних, міських голів територіальних громад, або все ж таки – за волею державного органу.

Аналізуючи англійську та французьку моделі мирової юстиції, А. Пахомова вказала, що перша будується з урахуванням органів місцевого самоврядування. Вони, поступово набуваючи судових функцій на місцях, перетворюються на органи судової влади (що досі зберігають окремі адміністративні повноваження). Французька модель будується з урахуванням розуміння мирового суду як спеціалізованого органу судової влади. Мировий суддя Франції відокремлений від адміністрації; до його компетенції входить лише відправлення правосуддя [3, с. 47-48].

Інститут мирових суддів також актуальний у Канаді, яка входить до рейтингу найрозвиненіших країн світу за Індексом людського розвитку. Мирові судді здійснюють свою діяльність на рівні провінцій, де кожна провінція та територія по-різному регламентують статус мирового судді.

Наприклад, Закон про порушення (Provincial Offences Act, POA), що прийнято у 1979 р., слугував процесуальним кодексом для переслідування правопорушень, пов'язаних із регулюванням на рівні провінцій. Водночас Онтаріо номінально створило новий набір «провінційних суддів» під назвою «провінційні суди з розгляду правопорушень». Закон про порушення передбачав, що мировий суддя або суддя провінції можуть головувати у провадженнях про правопорушення у провінції. На практиці мирові судді почали головувати майже на всіх судових розглядах провінційних правопорушень. Водночас законодавство надало суддям провінційних судів апеляційну юрисдикцію для розгляду всіх апеляцій у незначних справах, що потребують скороченого розгляду [4].

Так, мирові судді Канади передусім розглядають регуляторні правопорушення, що в Україні іменуються адміністративними правопорушеннями, а також можуть розглядати дрібні кримінальні справи згідно з положеннями ст. 785 Кримінального кодексу Канади (Criminal Code (R.S.C.), 1985, C-46), за якими судом спрощеного розгляду (summary conviction court), є, зокрема, мирові судді у розумінні положень ст. 2 цього кодексу,

яка визначає, що правосуддя означає мирового суддю або суддю провінційного суду [5].

Іншими повноваженнями мирових суддів є видача ордерів на арешт та розгляд питань про заставу. Також на мирових суддів може покладатися обов'язок з розгляду дрібних цивільних справ з майновими вимогами, як, наприклад, у Британській Колумбії, на суму до 10 тис. дол. [6].

Станом на сьогодні в Україні суб'єктами розгляду справ про адміністративні правопорушення є безліч державних органів, а також органи місцевого самоврядування. Основну частину таких категорій справ розглядають органи Національної поліції та місцеві загальні суди першої інстанції. Прийнятий у 1984 р. Кодекс України про адміністративні правопорушення не відповідає вимогам сучасності, має репресивний характер та уособлює собою радянську ідеологію.

З 1 липня 2020 р. введено інститут кримінальних проступків, запропонований законопроектом № 7279-д, зареєстрований 20.04.2018 р. З пояснювальної записки до цього законопроекту вбачалося, що запровадження спрощеного порядку розслідування проступків дасть змогу забезпечити швидке розслідування кримінальних правопорушень невеликої тяжкості, а також надасть можливість зосередити діяльність слідчих апаратів на розслідуванні тяжких та особливо тяжких злочинів [7].

Так, запроваджуючи інститут кримінальних проступків, законодавець вирішив проблематику надмірного навантаження на органи досудового розслідування. Але не тільки. Адже, фактично, зі складів кримінальних правопорушень остаточно виокремлено склади з найнижчим рівнем суспільної небезпеки, що стало поштовхом до формування сегменту кримінальних правопорушень з адміністративною модальністю за видом та тяжкістю покарань (штраф, обмежений максимальним розміром, а також інші види покарань за виключенням позбавлення волі).

Водночас, на наш погляд, такі зміни позбавлено ознак систематизованості, оскільки з введенням цього інституту вже можна вести мову про гібридизацію кримінального та адміністративного делікту, а отже, змін потребувало і законодавство про адміністративні правопорушення в частині адміністративних правопорушень, що тяжіють до кримінальних.

Вирішення цього питання остаточно дало б змогу перейти до наступного етапу – інституціоналізації розгляду кримінальних проступків у межах окремої юрисдикції, що наближається за природою до адміністративної. У цьому контексті логічною та історично обгрунтованою видається реанімація інституту мирових суддів, які могли б стати процесуальним виразом згаданої гібридизації деліктів, що також гармонізувало б українське законодавство з найкращими світовими практиками.

У своєму дослідженні Я. Ковач наголошує, що сьогодні потребує розв'язання проблема створення і розвитку дієвої системи досудового та позасудового врегулювання спорів. Йдеться не лише про перезавантаження третейського судочинства, а й про впровадження механізмів медіації та мирових судів, за допомогою яких могла б вирішуватися значна частина малозначущих спорів. Однак саме для впровадження мирового судочинства як обов'язкового механізму досудового врегулювання спору потрібно внести зміни до законо-

давства [8].

Підтримуючи цю позицію, змушені, однак, визнати, що зміни необхідно вносити і до Конституції України, оскільки здійснення правосуддя на сьогодні покладено виключно на суди. Однак такі зміни в умовах воєнного стану є неможливим.

Ректор Національної школи суддів України М. Онішук на експертному обговоренні, що відбулося 22 липня 2024 р., торкнувся питань визначення кількості мирових суддів для кожної громади; вимог, що ставляться до мирових суддів; правового статусу та юрисдикції мирових судів. Так, зокрема: мирові судді мають обиратися населенням громад на 5-річний термін одночасно з обранням органів місцевого самоврядування; претендувати на ці посади зможуть громадяни віком від 30 до 60 років без вимоги про наявність вищої юридичної освіти. Рішення мирового судді може бути оскаржене до місцевого загального суду, яке є остаточним; підвідомчість – малозначущі спори і дрібні адміністративні правопорушення. Питання притягнення мирового судді до дисциплінарної відповідальності має розглядатися регламентним комітетом органу місцевого самоврядування; процедури розгляду – спрощені та мають бути безпосередньо передбачені законом; утримання – за рахунок місцевого бюджету [9].

Якщо припустити за відповідної запропонованої моделі, що мировий суддя буде розглядати певні майнові спори за процедурою, схожою на медіацію, а до законодавства буде внесено зміни стосовно покладення повноважень з розгляду додатково певної частини адміністративних правопорушень на посадову особу органу місцевого самоврядування – мирового суддю, то такі зміни не потребуватимуть глобального перегляду судової системи України.

Водночас рівень глобалізації залежить від функцій, якими наділить українського мирового суддю законодавець. Основною функцією суду є правосуддя. Цією функцією суд відрізняється від будь-якого органу публічної адміністрації, уповноваженого приймати обов'язкові до виконання рішення та притягувати осіб до адміністративної відповідальності.

З огляду на те, що йдеться про процедуру розгляду справ, а не процес, й до мирового судді не ставиться вимога навіть про юридичну освіту, можемо припустити, що мировий суддя державної візії уособлюватиме у собі роль медіатора та суб'єкта притягнення до адміністративної відповідальності від імені виконавчих органів рад.

Такий підхід, на наш погляд, збереже структуру судової влади, однак до суттєвих змін у навантаженні на судову систему не призведе. По-перше, інститут медіації в Україні перебуває на стадії адаптації, і зазвичай сторони у спорах не готові до врегулювання конфліктів мирним шляхом: компромісів, взаємопоступок. По-друге, оскарження рішень мирового судді до місцевого загального суду призведе, фактично, до перерозподілу повноважень без ефективності у площині процесуальної економії.

В. Олійник, проаналізувавши наукову літературу на предмет виборності суддів, встановив біполярність наукових думок та вказав, що аргументи «проти» зводяться до: 1) нездатності громадян оцінити професійність суддів; 2) вибори передбачають проведення відповідної

агітаційної кампанії, фінансування якої може викликати запитання. Переваги виборності полягають у такому: 1) реалізується принцип, що жодна гілка влади не може і не повинна призначати іншу; 2) зміцнюється незалежність судді; 3) суддя наближається до народу; 4) відбувається запобігання соціальній несправедливості, відірваності судді від громадян, замкненості, корпоративності, перетворенню суддів на касту недоторканих; 5) посилюється відповідальність і підзвітність суддів перед громадянами [10, с. 471].

Погоджуючись з аргументами «проти», можемо лише доповнити їх: 1) сумнівами у бажанні та можливості органів місцевого самоврядування фінансувати штатні одиниці мирових суддів; 2) ризиками формального делегування елементів правосуддя органам, які за своєю природою є органами публічної влади, що знову відкриває загрозу інституційного змішування судової та адміністративної функцій; 3) ризиками ухвалення рішень під впливом політичних чи соціальних очікувань громади, оминаючи принцип законності.

Стосовно переваги у виборності судді у вигляді зміцнення незалежності не можемо погодитись з думкою автора з огляду на те, що, як вже зазначено, виборна посада передбачає як толерантне ставлення до виборців, так і підпорядкування місцевій владі. Водночас суддя місцевого суду не залежить від оцінок населення та буде відносини з органом місцевого самоврядування на паритетних засадах.

Стосовно ототожнення суддів з кастою недоторканих та їх корпоративністю варто звернути увагу на положення Бангалорських принципів поведінки суддів. Згідно з цими положеннями суддя дотримується незалежної позиції як до суспільства загалом, так і до конкретних сторін судової справи, в якій він повинен винести рішення (п. 1.2); суддя не тільки виключає будь-які взаємовідносини, що не відповідають посаді, чи втручання з боку органів законодавчої та виконавчої влади, а й робить це так, щоб це стало зрозуміло навіть сторонньому спостерігачу (п. 1.3); у тих випадках, коли рішення у справі має бути прийняте суддею одноособово, він діє незалежно від своїх колег по суду (п. 1.4); суддя утримується від публічних та інших коментарів, оскільки це може перешкодити неупередженому розгляду справи стосовно певної особи чи питання (п. 2.4); постійна увага з боку суспільства покладає на суддю обов'язок прийняти низку обмежень, і, незважаючи на те, що пересічному громадянину ці обов'язки могли б здатися обтяжливими, суддя приймає їх добровільно та охоче. Поведінка судді має відповідати високому статусу його посади (п. 4.2); суддя не надає місце свого проживання іншим юристам для прийняття клієнтів чи зустрічей з колегами (п. 4.5); у виконанні своїх судових обов'язків суддя не повинен словами чи поведінкою де-

монструвати прихильність чи упередженість до будь-якої особи чи групи осіб, керуючись причинами, що не стосуються справи (п. 5.2) [11].

Вказані принципи покладають на суддю тягар додаткових етичних обов'язків, що проявляються у самодисципліні, обмеженнях у спілкуванні до меж стриманого, ввічливого та нейтрального стилю без емоційної залученості та демонстрації симпатій. Відтак, коректна відособленість судді від людей є структурним елементом його незалежності та неупередженості, як того вимагає міжнародна спільнота.

Крім того, згідно з Бангалорськими принципами суддею є будь-яка особа, що наділена судовими повноваженнями та визначається у будь-який спосіб. А це означає, що мирові судді незалежно від їх майбутнього правового статусу матимуть такий же обов'язок дотримання високих стандартів поведінки судді, як і судді судової гілки влади.

ВИСНОВКИ

За результатами дослідження можна дійти висновку, що впровадження в Україні інституту мирових суддів як альтернативної форми врегулювання мало-значущих правових конфліктів та проваджень у справах про адміністративні правопорушення є концептуально можливим, однак вимагає комплексного нормативного переосмислення. Актуальні виклики, пов'язані з дефіцитом суддівського корпусу, переважанням судів загальної юрисдикції та обмеженістю державних фінансових ресурсів, дійсно, обґрунтовують потребу у створенні паралельного механізму вирішення нескладних справ. Водночас спроби делегувати окремі елементи юрисдикційної діяльності особам без правової освіти, за відсутності чітких гарантій незалежності та неупередженості, несуть у собі певні ризики для верховенства права та утвердження правового порядку в державі. З урахуванням міжнародних стандартів, зокрема Бангалорських принципів поведінки суддів, навіть умовна юрисдикція має супроводжуватися високими стандартами професійної етики, а введення архаїчного інституту не повинно суперечити прогресивним науковим здобуткам у питаннях розмежування повноважень влад, компетентностей та юрисдикцій, адміністративного та кримінального права.

Подальші дослідження доцільно зосередити на питаннях правового статусу мирового судді з урахуванням найкращих світових практик, ступені його правової освіти, підконтрольності та гарантіях незалежності, пошуку початкових форм функціонування цього інституту, доступного для суспільного сприйняття, з поступовим інституційним укоріненням за умови позитивних результатів аналізу його ефективності.

Список використаних джерел

1. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII: станом на 25 квіт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>
2. Биркович О. Особливості впровадження судової реформи 1864 року на Наддніпрянщині. *Knowledge, Education, Law, Management*. 2020. Т. 1, № 4. С. 163–168. URL: <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.4.1.30>
3. Пахомова А.О. До питання кваліфікації мирових суддів: світовий досвід. Матеріали круглого столу до Дня юриста України. *Білоцерківський національний аграрний університет*. 2023. 57 с. URL: https://rep.btsau.edu.ua/bitstream/BNAU/9022/1/Do_pytannia_kval.pdf
4. 1968-1989 Overview. Ontario Court of Justice – A History. Ontario Courts - Tribunaux de l'Ontario. URL:

https://www.ontariocourts.ca/ocjhistory/1968-1989/overview/#Setting_out_the_History

5. Criminal Code (R.S.C., 1985, c. C-46): Act / Parliament of Canada. 1985. Justice Laws Website. URL: <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/c-46/page-1.html#h-115011>

6. Judicial case managers and other justices of the peace. Provincial Court of British Columbia. URL: <https://provincialcourt.bc.ca/about-court/judges-and-justices/judicial-case-managers-and-other-justices-peace>

7. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень». Верховна Рада України. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=63928&pf35401=453554>

8. Ковач Я.В. Судова реформа в Україні: сучасний стан, проблеми та можливі шляхи їх вирішення. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2024. Т. 32. № 2. С. 419–439. URL: <https://doi.org/10.32631/vca.2024.2.32>

9. Інститут мирових суддів як інструмент залучення громад до судочинства. Національна школа суддів України. URL: <https://www.nsj.gov.ua/ua/news/institut-mirovih-suddiv-yak-instrument-zaluchennya-gromad-do-sudochinstva/>

10. Олійник В.С. Питання виборності суддів в Україні: проблеми та перспективи. Інтеграція теорії у практику: проблеми, пошуки, перспективи: матеріали Міжнар. науково-практ. конф. (Чернігів, 5 листоп. 2021 р.). Чернігів, 2021. 504 с. URL: https://pau.edu.ua/wp-content/uploads/2024/10/INTEGRACIJA-TEORII-U-PRAKTIKU-5_11_2021.pdf#page=468

11. Бангалорські принципи поведінки суддів: Принципи Орг. Об'єдн. Націй від 19.05.2006. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_j67#Text

References

1. Verkhovna Rada of Ukraine. Law of Ukraine "On the Judiciary and the Status of Judges" No. 1402-VIII of 02.06.2016, as amended on 25 April 2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> [in Ukrainian].

2. Byrkovych O. Peculiarities of the Implementation of the Judicial Reform of 1864 in the Dnipro Region. *Knowledge, Education, Law, Management*. 2020. Vol. 1, № 4. pp. 163–168. URL: <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.4.1.30> [in Ukrainian].

3. Pakhomova A.O. On the Issue of Qualification of Justices of the Peace: International Experience. Proceedings of the Round Table for the Lawyer's Day of Ukraine, Bila Tserkva National Agrarian University, 57 p. URL: https://rep.btsau.edu.ua/bitstream/BNAU/9022/1/Do_pytannia_kval.pdf [in Ukrainian].

4. 1968-1989 Overview. Ontario Court of Justice – A History. Ontario Courts - Tribunaux de l'Ontario. URL: https://www.ontariocourts.ca/ocjhistory/1968-1989/overview/#Setting_out_the_History

5. Criminal Code (R.S.C., 1985, c. C-46): Act / Parliament of Canada. 1985. Justice Laws Website. URL: <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/c-46/page-1.html#h-115011>

6. Judicial case managers and other justices of the peace. Provincial Court of British Columbia. URL: <https://provincialcourt.bc.ca/about-court/judges-and-justices/judicial-case-managers-and-other-justices-peace>

7. Verkhovna Rada of Ukraine. Explanatory Note to Draft Law No. 7279-d "On Amendments to Certain Legislative Acts on Simplification of Pre-Trial Investigation of Certain Categories of Criminal Offenses". URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=63928&pf35401=453554> [in Ukrainian].

8. Kovach Ya.V. Judicial Reform in Ukraine: Current State, Problems and Possible Solutions. *Bulletin of the Criminological Association of Ukraine*. 2024. Vol. 32. № 2. pp. 419–439. URL: <https://doi.org/10.32631/vca.2024.2.32> [in Ukrainian].

9. National School of Judges of Ukraine. The Institute of Justices of the Peace as a Tool for Public Engagement in Adjudication. URL: <https://www.nsj.gov.ua/ua/news/institut-mirovih-suddiv-yak-instrument-zaluchennya-gromad-do-sudochinstva/> [in Ukrainian].

10. Oliinyk V.S. The Issue of Electing Judges in Ukraine: Problems and Prospects. *Integration of Theory into Practice: Problems, Searches, Prospects*: Proceedings of the International Scientific and Practical Conference (Chernihiv, 5 November 2021). Chernihiv, 2021. 504 p. URL: https://pau.edu.ua/wp-content/uploads/2024/10/INTEGRACIJA-TEORII-U-PRAKTIKU-5_11_2021.pdf#page=468 [in Ukrainian].

11. United Nations. Bangalore Principles of Judicial Conduct. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_j67#Text [in Ukrainian].

Svitlana NISHCHYMNA

Doctor of Legal Sciences, Professor, Head of department, Educational and Research Institute of Law, Law Enforcement and Psychology of the Penitentiary Academy of Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7424-7688>

e-mail: svetan05@ukr.net

THE LEGAL INSTITUTION OF JUSTICES OF THE PEACE: FEASIBILITY AND RISKS

The paper explores the archaic form of quasi-judicial authority known as the justice of the peace within the context of prospects for introducing the institution of justices of the peace in Ukraine. This initiative is considered as a potential mechanism for optimizing the structure of the judiciary, alleviating the workload of courts of general jurisdiction, and developing alternative procedures for handling minor offences and low-significance legal disputes. The relevance of the topic is substantiated in light of the current shortage of judicial personnel, excessive caseloads, and the need to rationalize public expenditures under martial law. Particular attention is paid to the fragmented implementation of the institution of criminal misdemeanors and the omission of administrative offences of a quasi-criminal nature from reform efforts. Based on a historical and legal analysis of the functioning of justices of the peace in 19th-century Ukraine and a comparative review of models applied in Canada, France, and the United Kingdom, the paper outlines approaches to the possible formal integration of this institution into the Ukrainian legal system. The views of scholars and practitioners regarding the benefits and risks of electing justices of the peace, their potential dependence on local communities and public administration bodies are examined. The paper further analyses the prospective scope of powers of justices of the peace, qualification requirements, and the imperative to adhere to international standards of judicial conduct, particularly the Bangalore Principles. The study concludes that the phased implementation of this institution may be appropriate, provided it aligns with the legal culture of society, ensures procedural efficiency, safeguards impartiality, and prevents the institutional blending of judicial and executive functions.

Keywords: justice of the peace, administrative offences, local court of general jurisdiction, judiciary structure, justice, Bangalore Principles of Judicial Conduct, local self-government bodies, delict, public administration body, mediation